

ДО БІОЛОГІЇ БИЧКІВ УТЛЮКСЬКОГО ЛИМАНУ.

Доц. Т. В. РОДІОНОВА.

Зоолого - Біологічний Інститут Харківського Державного Університету (директор — проф. О. В. Нагорний) сектор екології (зав. — проф. І. Б. Волчанецький) і Азовсько - Сиваський Заповідник

Значна частина іхтіофауни Утлюкського лиману складається з представників родини *Gobiidae*. Із зареєстрованих у лимані 44 видів риб 8 видів належить до цієї родини, становлячи 18,2% всього складу іхтіофауни. З цього числа 6 видів, а саме: *Gobius batrachocephalus* Nordm. *Gobius melanostomus* Pallas, *Gobius cephalargus* Pallas, *Gobius lacteus* Pallas, *Bentophilus stellatus* Sauv. *Proterorhinus marmoratus* Pallas являють собою форми понто - каспійські, релікти сарматського періоду, один вид *Gobius ophiocephalus* Pallas походження середземноморського, один вид *Pomatoschistus microps* Kröyer кельтійсько - Середземноморського, бо вони трапляються і в північних морях і в Середземному морі; два види: *Gobius ophiocephalus* і *Pomatoschistus microps* живуть у морі і заходять у ріки, *G. batrachocephalus* живе в морі і заходить у лимани, *G. melanostomus* і *Proterorhinus marmoratus* живуть у морях, лиманах і ріках, решта видів: *G. cephalargus*, *G. lacteus*, *Bentophilus stellatus* живуть у водах солонуватих і прісних.

Види, що належать до родини *Gobiidae*, відзначаються надзвичайно виявленою мінливістю, пов'язаною з віком, станом статевих продуктів, характером дна, де вони живуть, вмістом солей у воді, сезоном, характером їжі тощо. Отже, внутрішній стан організму і зовнішні умови спричинюються у бичків до кольорової мінливості, мінливості пластичних ознак, а також пропорцій окремих частин тіла. Цим пояснюється те явище, що ні одна група риб не має такої широкої синоніміки видів, як родина *Gobiidae*. Різні автори, а часом і той самий автор прості флюктуації і індивідуальні варіації того ж таки виду описували як різні види. Сучасні автори для розрізнення і описування видів *Gobiidae* беруть до уваги розміщення на голові слизових пор і шкірних чутливих сосочків; це розміщення являє собою постійну ознаку для виду і мінливості не піддається. У цій праці я додержувалася системи бичків, опублікованої I. Borcea в його праці 1934 р. „Revision systématique et distribution géographique des *Gobiidae* de la mer Noire et particulièrement des eaux Roumaines“.

Дослідження біологічних особливостей бичків Утлюкського лиману я провадила влітку 1935 р. протягом квітня, травня, червня, липня, серпня і вересня, охоплюючи таким чином найважливіший період літнього життя: розмноження і росту. Найістотніше промислове значення з усіх видів, що в лимані, відіграють три види: *Gobius batrachocephalus*, *Gobius melanostomus* і *Gobius lacteus*.

Два останніх види зустрічаються в лимані в промисловій кількості протягом всієї жаркої (літньої) путини, щождо *G. batrachocephalus*, то цей вид входить у лиман у березні, коли починається його нерест, а згодом трапляються тільки поодинокі його екземпляри.

Gobius melanostomus

Цей вид живе в Чорному й Азовському морях і в ріках, що впадають у них. Підіймається він далеко по їхніх притоках. Його поширення: Дністер до Могилева, Дніпро до Дніпропетровська, Дон до Ростова, Донець до Змієва, Буг до Первомайська, ріки Криму й Закавказзя до ріки Чорох. У Каспійському морі замінений підвидом *Gobius melanostomus affinis* Eichwald.

Цей вид являє собою найпоширеніший вид родини бичків у Чорному й Азовському морях. Зарості *Zostera* і черепашник — улюблені біоценози *G. melanostomus*, де він трапляється поблизу берегів на глибині 10—15 метрів. Вид євrigалійний, своїм походженням становить сарматський релікт. За даними Б. С. Ільїна, в Сиваш не заходить.

Вік і ріст *G. melanostomus*

За матеріал для визначення віку були взяті нурігалі, на яких досить виразно виступають річні смуги наростання. Обмиті в легкому розчині амоніаку, вони потрапляли під лупу з десятикратним збільшенням. Матеріал збирався протягом усього періоду робіт — з половини квітня і до половини вересня. Це дало за віком такі результати: самців - одноліток — 149, дволіток — 197 і тріліток — 97; самиць - одноліток — 259, дволіток — 126 і тріліток — 14. Через значну різницю в розмірах самців і самиць одного віку весь матеріал поділено на групи окремо для самців і самиць й варіаційні ряди складено окремо для самців і самиць. Добуті середні дані варіаційних рядів характеризують не справжній середній розмір, а з певним приростом усього вегетаційного періоду. Зворотних розрахувань не було, і всі наведені дані обчислено за безпосереднім вимірюванням.

Таблиця 1

Таблиця 2

Стать	Довж. тіла в <i>mm</i>	Однолітки	Дволітки	Трілітки
♂♂	75	—	—	—
	80	—	—	—
	85	—	—	—
	90	—	—	—
	95	1	—	—
	100	3	—	—
	105	5	—	—
	110	6	—	—
	115	9	1	—
	120	7	—	—
	125	3	1	—
	130	14	2	—
	135	12	3	—
	140	19	2	—
	145	30	11	—
	150	13	7	—
	155	11	23	—
	160	8	19	—
	165	3	20	—
	170	2	22	1
	175	3	26	4
	180	—	10	13
	185	—	19	14
	190	—	12	13
	195	—	6	16
	200	—	12	18
	205	—	1	7
	210	—	—	8
	215	—	—	3

Стать	Довж. тіла в <i>mm</i>	Однолітки	Дволітки	Трілітки
♀♀	75	—	—	—
	80	1	—	—
	85	—	—	—
	90	—	—	—
	95	—	—	—
	100	1	—	—
	105	11	—	—
	110	4	3	—
	115	24	—	—
	120	39	2	—
	125	43	5	—
	130	53	15	—
	135	39	27	—
	140	21	18	—
	145	13	21	—
	150	4	16	8
	155	5	8	—
	160	1	9	2
	165	—	1	—
	170	—	1	—
	175	—	—	3
	180	—	—	1

Таблиця 3

Стать	Вік	n	$M \pm t$	σ
♂♂	Однолітки	149	$136,1 \pm 1,4$	17,1
	Дволітки	197	$167,6 \pm 1,5$	15,54
	Трилітки	97	$191,6 \pm 1,2$	11,9

Таблиця 4

Стать	Вік	n	$M \pm t$	σ
♀♀	Однолітки	259	$126,02 \pm 0,85$	13,85
	Дволітки	126	$139,23 \pm 1,03$	11,58
	Трилітки	14	158,07	

З наведених таблиць виходить, що найбільший приріст як у самців, так і самиць припадає на перший рік життя. На другому й на третьому році життя з наступанням статевої зрілості і дозрівання статевих продуктів приріст зменшується. Розміром самиці менші, ніж самці того ж віку. Для трилітніх самиць, через те що була мала кількість екземплярів цього року, подано тільки арифметичну середню.

Для того ж, щоб зробити висновки про співвідношення між вагою і віком, увесь матеріал поділено на групи з різницею ваги в 5 гр, і варіаційні ряди складено окремо для самців і самиць.

Таблиця 5

Стать	Вага в гр	Однолітки	Дволітки	Трилітки
♂♂	10 — 15	6	—	—
	16 — 20	10	—	—
	21 — 25	12	1	—
	26 — 30	14	1	—
	31 — 35	17	3	—
	36 — 40	22	2	—
	41 — 45	16	8	—
	46 — 50	30	20	—
	51 — 55	13	10	—
	56 — 60	3	19	—
	61 — 65	4	16	—
	66 — 70	1	18	1
	71 — 75	1	14	4
	76 — 80	—	17	5
	81 — 85	—	23	5
	86 — 90	—	9	8
	91 — 95	—	12	3
	96 — 100	—	12	10
	101 — 105	—	5	8
	106 — 110	—	4	14
111 — 115	—	3	10	
116 — 120	—	—	7	
121 — 125	—	—	7	
126 — 130	—	—	6	
131 — 135	—	—	6	
136 — 140	—	—	2	
141 — 145	—	—	—	
146 — 150	—	—	1	

Таблиця 6

Стать	Вага в гр	Однолітки	Дволітки	Трилітки
♀♀	10 — 15	6	—	—
	16 — 20	30	1	—
	21 — 25	51	3	—
	26 — 30	80	14	—
	31 — 35	50	17	—
	36 — 40	21	32	—
	41 — 45	11	21	—
	46 — 50	9	15	—
	51 — 55	1	10	—
	56 — 60	—	7	1
	61 — 65	—	4	2
	66 — 70	—	1	4
	71 — 75	—	1	2
	76 — 80	—	—	2
	81 — 85	—	—	2
86 — 90	—	—	1	

Таблиця 7

Стать	Вік	n	$M \pm t$	σ
♂♂	однолітки	149	$37,2 \pm 1,28$	13,36
	дволітки	197	$71,18 \pm 0,8$	11,30
	трилітки	97	$105,89 \pm 1,81$	17,83

Таблиця 8

Стать	Вік	n	$M \pm t$	σ
♀♀	однолітки	259	$28,71 \pm 0,86$	7,78
	дволітки	126	$41,3 \pm 1,11$	12,46
	трилітки	14	72,64	

Для самиць - триліток дано середню арифметичну цього віку. З наведеної таблиці видно, що вагою самиці поступаються самцям того ж віку.

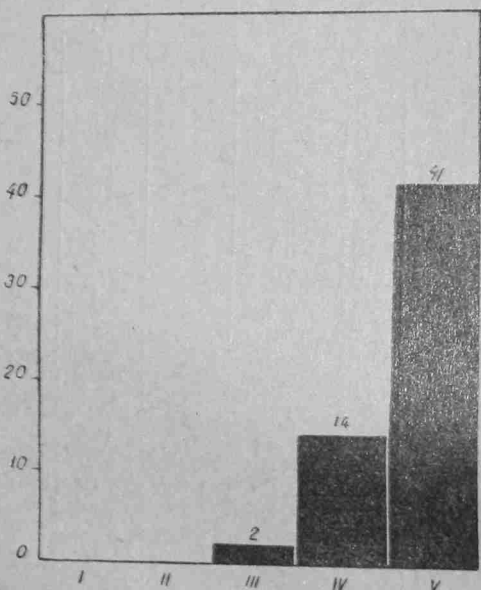
Дозрівання і плодючість

Іхтіологічна література убога на дослідження біології бичків, питання ж про дозрівання і плодючість *G. melanostomus* майже не опрацьовано зовсім. Щоб простежити статеве співвідношення, ми використали матеріал середніх проб біологічних аналізів, що складався з 5870 штук, зібраний протягом всього періоду польової роботи з квітня до вересня включно. Протягом всього цього періоду кількість виловлюваних самиць була значно менша, ніж кількість самців; це видно з таблиці 9.

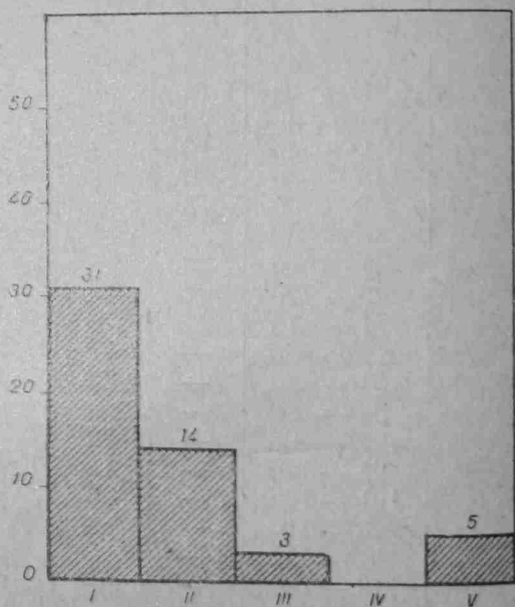
Таблиця 9

Стать	Місяці	IV	V	VI	VII	VIII	IX	n	%
		♂♂	508	720	807	38	789		
♀♀	Число проб	414	351	444	19	368	294	1890	32,7

Самиці, відкладаючи ікру на дні, приклеюють ікринки до різних твердих речей: до каміння, паль, канатів, якорів, консервних банок тощо, держачись звичайно під прикриттям цих речей; самці держаться відкрито біля місць відкладання ікри,— це якраз, можливо, і пояснює те, що кількість самців під час улову на 35,6% більша, ніж самиць. Наші спостереження

Графік № 1. Квітень.

Графік № 2. Серпень.

доводять, що *G. melanostomus* доходять статевої зрілості на початку другого року життя, коли самиці вперше відкладають ікру. Нерестовий період надзвичайно розтягнений. Статевозрілі самиці трапляються в уловах з другої половини квітня до кінця серпня. Самиця з статевими продуктами в п'ятій стадії зрілості була добута 18 квітня, крайній же строк добування самиці в цій же стадії зрілості був 20 серпня. Найінтенсивніший нерест буває в травні і в червні, коли найбільша кількість самиць трапляється в четвертій, п'ятій і шостій стадіях зрілості. У червні улов бичка був дуже незначний, і на основі зібраного тоді матеріалу питання про відкладання ікри в цьому місяці не можна вважати за в'яшене. У серпні кількість самиць у першій і другій стадіях зрілості була більша, ніж у пізніших стадіях. У вересні ж самиці траплялись тільки в першій і другій стадіях зрілості (див. табл. 10 і графік 1 і 2).

Таблиця 10

Місяці	Стадії зрілості					n
	I	II	III	IV	V	
IV	—	—	2	14	41	57
V	—	1	26	81	65	171
VI	1	7	7	37	48	100
VII	1	10	8	8	9	36
VIII	31	14	3	—	5	53
IX	20	22	—	—	—	42
	53	54	46	140	166	459

Для того, щоб з'ясувати плодючість *G. melanostomus*, ми дослідили 95 самиць у третій, четвертій і п'ятій стадіях зрілості. Плодючість розмістилася в такий варіаційний ряд. (Див. табл. 11):

Таблиця 11

300	400	500	600	700	800	900	1000	1100	1200	1300	1400	1500	1600	1700	1800	1900	2000	2100	2200	2300	n	M
2	2	2	10	10	12	11	10	7	5	8	5	—	2	4	—	1	3	—	1		95	1079

Мінімальне число ікринок у ястику мала самиця, піймана 20 травня, вага якої становила 20 г, загальна довжина — 110 мм, вік 1+, в стадії зрілості 4-ій.

Максимальне число ікринок виявлено в ястику самиці, пійманої 17 червня. Вага цієї самиці становила 70 г, загальна довжина тіла — 162 мм, вік 2+, стадії стиглості 5-ої. Середня абсолютна плодючість дуже незначна і дорівнює 1079 ікринкам.

Підраховуючи ікринки в ястиках, виявили, що між зрілими ікринками в усіх досліджених випадках були ікринки дуже дрібних розмірів, на фіксованому в формаліні матеріалі — білого кольору. Ці ікринки розміщені як між зрілими, в середині ястика, так і по його периферії. Досліджуючи кількість ікринок в одному грамі, виявили, що найбільша середня кількість ікринок у грамі припадає на третю стадію зрілості. (Див. табл. 12).

Таблиця 12

200	300	400	500	600	700	n	M
3	1	1	3	1		9	493

Найменша кількість ікринок у грамі ікри в третій стадії — 205, найбільша — 700, середня — 493 штуки. У п'ятій стадії зрілості у грамі ікри найменша кількість — 136 ікринок, найбільша — 673 ікринки, середня — 286 ікринок. (Див. табл. 13).

Таблиця 13

100	200	300	400	500	600	700	n	M
5	15	14	9	2	1		43	286

Вага всього ястика в третій стадії зрілості становить 8,05% ваги тіла риби. (Див. табл. 14).

Таблиця 14

4,5 — 5,5 — 6,5 — 7,5 — 8,5 — 9,5 — 10,5 — 11,5 — 12,5 — 13,5 — 14,5	<i>n</i>	<i>M</i>
3 1 2 — 2 — — — 1 1	10	8,05

У п'ятій стадії зрілості вага ястика становить 12,15% ваги тіла. (Див. таб. 15).

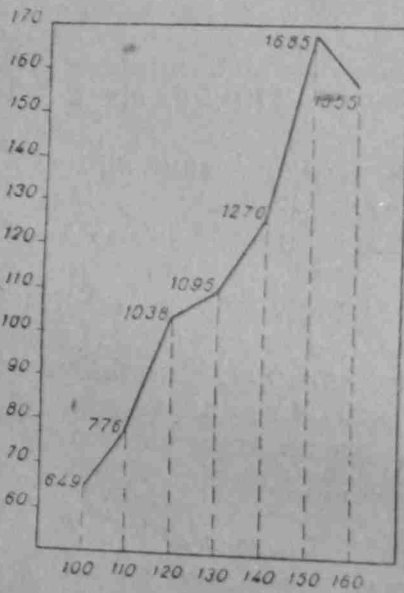
Таблиця 15

4,5 — 5,5 — 6,5 — 7,5 — 8,5 — 9,5 — 10,5 — 11,5 — 12,5 — 13,5 — 14,5 — 15,5 — 16,5 —
1 2 1 7 6 2 2 — 1 2 2 2

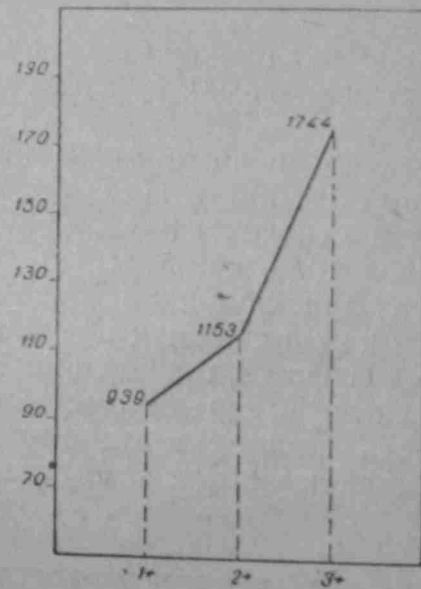
Прод. табл. 15

17,5 — 18,5 — 19,5 — 20,5 — 21,5 — 22,5 — 23,5 — 24,5 —	<i>n</i>	<i>M</i>
2 4 — — 2 — — 1	38	12,15

Плодючість безпосередньо залежить від довжини, і зростання плодючості йде швидшим темпом, ніж зростання розмірів. Залежність між довжиною й плодючістю показано в таблиці 16 і графіку 3.

Графік № 3. Співвідношення між плодючістю і довжиною.

Графік № 4. Співвідношення між віком і плодючістю.

Таблиця 16

Довжина тіла	Кількість проб	Середня абсолютна плодюч.	Максимальна плодючість	Мінімальна плодючість	Зростання середніх розмірів в %%	Зростання середньої плодючості в %%
100 — 110	10	649	1040	336	100	100
111 — 120	13	776	1116	608	109,4	119,3
121 — 130	21	1038	2014	612	119,02	168,9
131 — 140	28	1095	1419	487	128,4	159,9
141 — 150	15	1270	1793	881	137,9	195,7
151 — 160	5	1685	2040	1354	147,3	259,6
161 — 170	3	1155	2279	689	156,8	236,5

Щоб в'ясувати залежність між вагою й плодючістю, весь матеріал розбито на групи з різницею ваги в 5 грамів.

Наведена таблиця 17 показує, що плодючість зростає з зростанням ваги. Зменшення плодючості самиць вагою в 61—70 грамів може бути випадковим через дуже малу кількість проб, що припадають на цю вагу.

Таблиця 17

Вага	Кількість проб	Середня плодючість	Максимальна плодюч.	Мінімальна плодюч.	Збільшення ваги в %%	Збільшення плодючості в %%
16—20	7	631	1005	390	100	100
21—25	16	846	1698	336	127,8	134,1
26—30	20	209	1435	633	155,5	145,6
31—35	13	1027	1230	771	183,3	162,7
36—40	16	1181	1368	487	211,1	187,2
41—45	9	1189	1388	886	238,9	188,4
46—50	6	1421	1708	988	266,7	225,4
51—55	3	1588	1793	1470	234,4	251,7
56—60	1	1968	1968	1968	311,1	326,1
61—65	2	1870	1701	2040	350	296,3
66—70	2	1482	2279	688	377,7	234,9

Плодючість залежить безпосередньо від віку. Ця залежність виявлена в таблиці 18 і графіку 4.

Таблиця 18

Вік	Кількість проб	Число ікринок у ястику			Зростання середньої плодючості в %%
		Середнє	Максимальне	Мінімальне	
Однолітки	43	939	1750	336	100
Дволітки	33	1153	2040	487	122,7
Трилітки	5	1744	2279	1000	176,3

У *G. melanostomus* статевий диморфізм виявляється в різних розмірах самців і самиць одного віку. Саміці менші, ніж самці. Під час дозрівання статевих продуктів самці змінюють колір на вугільно-чорний. Плавці збільшуються у висоту і так само чорніють, за винятком вузької бахрими по краях непарних плавців, що зостається оранжевою, жовтою або білувато-жовтою. На повітрі самці світліють і, пролежавши якийсь час у купі один на одному, стають плямистими з найрізноманітнішими малюнками чорних і посвітлених ділянок шкіри, що чергуються між собою. До статевої діяльності як самці, так і самиці забарвлені в одноманітний сірувато-жовтий колір, темніший на спині, з рожевим відтінком біля основи плавців; голова темніша від решти тіла. Вздовж тіла ряд чотирикутних темних плям; на боках неправильної форми плями, сполучені між собою у вигляді сітки. Найхарактернішу кольорову ознаку як самців, так і самиць являє собою чорна пляма біля основи п'ятого й шостого променя першого дорзального плавця. Ця пляма помітна також і в самців з меланістичним забарвленням.

Живлення *G. melanostomus*.

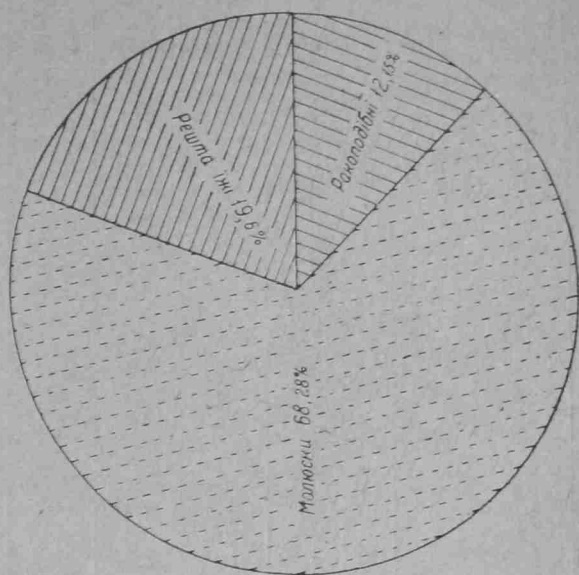
Щоб в'ясувати характер живлення, ми дослідили 322 шлунки, зібрані протягом квітня, травня, червня, липня, серпня й вересня. Отже, наші дослідження не охопили пізнього осіннього, зимового і раннього весняного періоду життя. А що літні місяці — час найінтенсивнішого живлення, то подані наслідки повно охоплюють склад їжі цього виду.

Таблиця 19

Назва їх	Розміри в мм												Як часто трапляється	% загальної кількості їх	
	91-100	101-110	111-120	121-130	131-140	141-150	151-160	161-170	171-180	181-190	191-200	201-210			211-220
<i>Mytilaster monterosatoi</i> Daufz . . .	10	22	92	198	239	245	270	122	107	135	370	106	12	2083	28,87
<i>Syndesmia ovata</i> Phil	—	39	54	168	174	129	64	33	31	42	11	8	—	753	10,40
<i>Corbulomya maecotica</i> Mil	6	26	108	143	287	102	97	62	48	282	325	48	36	1570	21,68
<i>Cardium edule</i> var. <i>maecotica</i> Mil	—	4	3	17	19	25	23	43	25	42	30	29	9	629	3,71
<i>Hydrobia ventrosa</i> Mont	—	3	8	4	28	34	11	12	4	30	13	—	—	128	1,76
<i>Theodoxus pallasi</i> Lindh.	—	27	4	15	8	9	20	16	10	18	8	—	—	135	1,86
Креветки	—	—	1	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—	4	0,05
<i>Idotea tricuspidata</i> Desm	—	6	7	6	20	10	2	7	2	7	11	—	—	78	1,07
Gammaridae	8	8	61	89	119	46	46	31	47	128	123	45	6	758	10,47
<i>Spheroma serratum</i> Fabr.	—	—	—	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	3	0,04
<i>Nereis</i> sp?	—	5	—	12	1	6	3	—	5	3	—	—	—	35	0,47
Краби	—	—	—	7	2	5	3	2	1	4	6	8	—	38	0,52
<i>Ceramium</i> sp?	—	—	—	12	17	2	16	14	24	4	—	—	—	89	1,23
<i>Zostera</i> папа	—	2	10	23	17	12	16	21	21	17	16	4	—	169	2,33
Луска бичків	18	6	29	25	123	112	111	17	62	16	30	32	—	470	6,49
Ікра бичка	8	—	68	—	150	138	143	70	30	18	12	—	—	657	9,08
Кістки риб	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7339	100

Багато у всіх досліджених шлунках

Найулюбленіший кормовий інгредієнт *G. melanostomus* у лимані — це молюски, зокрема *Mytilaster monterosatoi* *Corbulomya maeotica* й *Syndesmia ovata*, у меншій кількості трапляється *Cardium edule*, *Theodoxus pallasii* Lindh, *Hydrobia ventrosa*. З ракоподібних найбільше значення мають *Gammaridae*, риби, рештки яких були виявлені або у вигляді напівперетравленої кашки, в якій не можна було виявити їх належності, а також і неперетравлені або мало перетравлені частини скелета, луски та ікринки, що належать бичкам. Якщо вилучити з підрахунку рештки частин і луску риб, яких не можна визначити, то основні компоненти живлення становлять: 68,28% молюски, 12,15% ракоподібні і 19,60% решта. У незначній кількості шлунків були виявлені обривки морської трави *Zostera* і *Ceramium*, які, очевидно, проковтувалися разом з тваринною їжею, що сиділа на ній. З усієї кількості проаналізованих шлунків тільки 11 були зовсім пусті з рештками слизу. Ці шлунки належали як самцям, так і самицям у різних стадіях зрілості: 3, 4 і 5, — решта ж шлунків, тобто 311 штук, були набиті їжею, а це свідчило про те, що живлення бичка буває інтенсивним у всі періоди його життя і не припиняється в нерестовий період. Під час аналізу вмісту шлунку було виявлено, що 40,9% всіх досліджених шлунків були заражені нематодами. Кількість нематод у деяких шлунках доходила 25 штук.

Графік № 5.

Gobius lacteus.

Живе в Чорному й Азовському морях, а також у ріках з притоками, які впадають у ці моря, а саме: Дніпрі (до Києва і вище), з його притоками Ворсклою, Десною, Псьом; у Доні з Дінцем до Змієва, нижній течії Дунаю, в Дністрі і його притоках, у ріках Криму, у гирлах Кубані, в озері Палеостом, Поті, Батумі та Бруссі. У басейні Каспійського моря замінений підвидом *Gobius fluviatilis* Pallasii Berg. Цей бичок з походження являє собою сарматський релікт, віддає перевагу прісній або слабо солоній воді і в морі держиться в гирлах рік і опріснених лиманах на піщаних біоценозах, уникаючи заростів. Тіло світле, майже прозоре і цілком виправдує місцеву назву цього бичка „кристалевиий“. Вздовж бокової лінії розміщені в ряд 9—11 чотирикутних плям; на боках над боковою лінією менш виразно виступає два ряди сіруватих плям, що зливаються в сітку. Черевна сторона чисто біла. На передньому дорзальному плавці три ряди паралельних дрібних плям, що проходять через промені і перетинку. Другий дорзальний плавець помітно знижується до заднього кінця. Вздовж променів і перетинки проходить у косому напрямі 5—7 рядів темних плям.

Вік і ріст *G. lacteus*

За матеріал для визначення віку *G. lacteus* стали *hypurale*, зібрані протягом періоду, починаючи з половини квітня до половини вересня 1935 року. Добуті середні дані варіаційних рядів обчислено за допомогою

безпосередніх вимірювань, і середній розмір кожного року дано з приростом вегетаційного періоду, що минув від часу викидання ікри. Всього було досліджено 380 штук самців і 283 штуки самиць. Увесь досліджений матеріал становили однолітки, дволітки і трилітки; старші цього віку бички не траплялися. Самиць - триліток була така обмежена кількість, що даних з цього віку не наводимо.

Таблиця 20

Стать	Довжина тіла в мм	Однолітки	Дволітки	Трилітки
♂♂	100	1	—	—
	105	—	—	—
	110	2	—	—
	115	5	—	—
	120	14	—	—
	125	32	1	—
	130	38	2	—
	135	37	12	—
	140	21	34	—
	145	4	45	4
	150	1	38	5
	155	1	36	6
	160	—	10	12
	165	—	4	2
	170	—	2	7
	175	—	—	2
	180	—	—	1
185	—	—	—	

Таблиця 21

Стать	Довжина тіла в мм	Однолітки	Дволітки	Трилітки
♀♀	100	4	—	—
	105	6	—	—
	110	9	—	—
	115	20	—	—
	120	33	—	—
	125	68	—	1
	130	49	—	1
	135	49	—	11
	140	11	—	9
	145	6	—	2
	150	—	—	2
	155	—	—	1
	160	—	—	—

Таблиця 22

♂♂	n	M ± m	σ
Однолітки . . .	156	132,5 ± 0,24	2,55
Дволітки . . .	185	150,59 ± 6,15	8,37
Трилітки . . .	39	157,74 ± 1,44	8,98

Таблиця 23

♀♀	n	M ± m	σ
Однолітки . . .	256	129,54 ± 5,07	9,0
Дволітки . . .	27	136,70 ± 1,58	8,2

З наведених даних видно, що середній розмір самців перевищує середній розмір самиць. Найбільший приріст як у самців, так і самиць припадає на перший рік життя, в подальші ж роки, з наступанням розвитку статевих продуктів, приріст зменшується.

Щоб мати уявлення про співвідношення між віком і вагою *G. lacteus* матеріал розбито на групи з різницею в 5 г і складено наведені нижче варіаційні ряди окремо для самців і для самиць (див. таб. 24, 25, 26, 27).

З наведених даних видно, що найбільше наростання ваги припадає на перший рік життя, далі наростання зменшується. Вага самиць менша, ніж вага самців того ж року.

Дозрівання і плодючість.

На підставі матеріалу, дослідженого з травня по жовтень, процентне віношення самців і самиць було таке: самців 58,76%, а самиць 41,24%. Протягом травня, червня і липня самиць вилловлювалося значно менше ніж самців. У серпні і вересні кількість самиць і самців, що попадали в уловах, була приблизно однакова. (Див. табл. 28).

Таблиця 24

Стать	Вага в грамах	Однолітки	Дволітки	Трилітки
♂♂	10—15	1	—	—
	16—20	3	—	—
	21—25	16	—	—
	26—30	48	4	—
	31—35	40	16	—
	36—40	40	35	—
	41—45	6	41	4
	46—50	2	39	—
	51—55	—	28	10
	56—60	—	17	5
	61—65	—	1	12
	66—70	—	2	4
	71—75	—	2	3
	76—80	—	—	—
81—85	—	—	1	

Таблиця 25

Стать	Вага в грамах	Однолітки	Дволітки	Трилітки
♀♀	5—10	1	—	—
	11—15	6	—	—
	16—20	26	—	—
	21—25	60	—	—
	26—30	90	—	6
	31—35	58	—	14
	36—40	12	—	6
	41—45	2	—	2
	46—50	1	—	2

Таблиця 26

♂♂	n	M ± m	σ
Однолітки . .	156	31,88 ± 0,46	8,89
Дволітки . .	185	45,51 ± 0,62	8,46
Трилітки . .	39	59,5 ± 1,63	10,18

Таблиця 27

♀♀	n	M ± m	σ
Однолітки . .	256	27,18 ± 0,42	6,81
Дволітки . .	30	34,66 ± 0,98	5,37

Таблиця 28

Місяці	V	VI	VII	VIII	IX	n	%
Кількість ♀♀ проб ♂♂	80	49	135	365	30	659	58,76
	31	5	48	353	25	462	41,24

Статевої стиглості цей бичок доходить на другому році життя. Найінтенсивніший нерест відбувається протягом травня і червня, у липні кількість статевозрілих особин зменшується, у серпні і вересні трапляються особини тільки в першій і другій стадіях зрілості. (Див. табл. 29 і графік 6 і 7.)

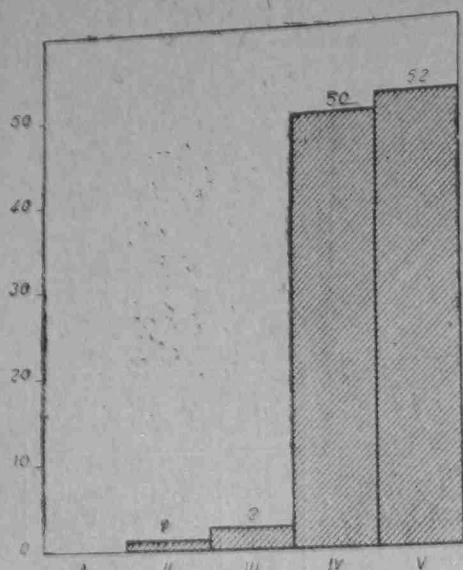
Таблиця 29

Місяці	І	II	III	IV	V
V	—	1	2	50	65
VI	10	30	1	5	9
VII	105	60	—	6	9
VIII	345	16	—	—	—
IX	40	16	—	—	—

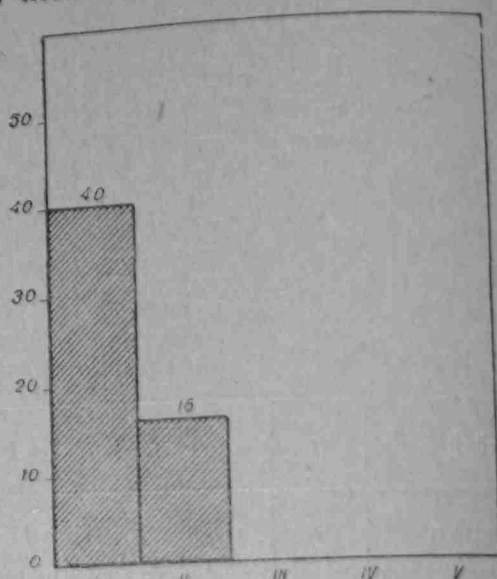
Починаючи з червня і далі протягом усього періоду роботи ми знаходили мальку *G. lacteus*. Піймана в той самий час малька була різної довжини. Приміром, 9 червня були зібрані цьоголітки від 1,7 до 4,4 см довжини, 26 серпня — від 3,6 до 5,2 см довжини. Це свідчить про неодноразовість дозрівання статевих продуктів і розтягненість періоду нересту.

Корелятивної залежності між часом дозрівання статевих продуктів і розмірами бичка визначити не вдалося. У травні в IV і V стадіях зрілості плямисті особи від 11,1 до 16,8 см, у червні в цій же стадії зрілості бички мали від 11,8 до 14,4 см довжини, у липні від 12,2 до 14 см.

Особини в шостій стадії зрілості, віднерестившись, становлять дуже невеликий процент загального числа улову. Приміром, у травні, — а це місяць найінтенсивнішого нересту цього виду, — ці особи, віднерестившись, становили тільки 10,9% всієї кількості досліджених бичків. Така незначна кількість пояснюється загибеллю бичків після нересту.

Графік № 6. Травень.

Графік № 7. Вересень.

Щоб в'ясувати плодючість *G. lacteus*, ми дослідили ястики 14 самиць у V стадії стиглості. Добуті дані розмістилися в такий варіаційний ряд (див. табл. 30):

Таблиця 30

Кількість ікринок	700-800-900-1000-1100-1200-1300-1400-1500-1600-1700-1800-1900-2000	n	M
Кількість проб	2 2 1 1 3 — 2 — 1 — — 1 1	14	1195

Середня абсолютна плодючість невелика, дорівнює 1195 ікринкам. Мінімальну кількість ікринок — 730 штук мала самиця, піймана 30 липня, в IV стадії стиглості, віком 1+, вагою в 30 г, довжиною в 122 мм. Максимальне число ікринок — 1950 штук мала самиця, піймана 10 травня віком 2+, вагою в 36 г, довжиною в 140 мм. Середня абсолютна плодючість самиць довжиною від 111 до 120 мм виражається числом 856 ікринок, довжиною від 121 до 130 мм — 1012 ікринок і від 131 до 140 мм довжиною — 1453 ікринок. Отже, залежно від зростання довжини збільшується й плодючість. (Див. табл. 31 і графік 8).

З наведеної таблиці видно, що середня плодючість зростає швидше, ніж довжина.

Щоб в'ясувати співвідношення між вагою й плодючістю, матеріал розбито на групи з різницею ваги в 5 грамів. З наведеної таблиці видно, що плодючість збільшується тоді, коли збільшується і вага. (Див. табл. 32.)

Таблиця 31

Довжина тіла в мм	Кількість проб	Середня абсолютна плодючість	Зростання середніх розмірів у %	Зростання середньої плодючості в %
110 — 120	5	856	100	100
121 — 130	2	1012	109,4	118,2
131 — 140	7	1453	119,02	169,6

Таблиця 32

Вага в грамах	Кількість проб	Середня абсолютна плодючість	Збільшення ваги в %	Збільшення плодючості в %
16 — 20	5	1000	100	100
21 — 25	2	1130	127,8	113
26 — 30	3	1400	155,5	140
31 — 35	4	1450	183,3	145

Досліджуючи кількість ікринок в одному грамі, виявили, що в V стадії зрілості найменшу кількість ікринок в 1 грамі — 360 штук мала самиця віком 1+, довжиною в 114 мм, вагою в 17 грамів; найбільшу кількість — 640 штук мала самиця віком 2+, довжиною в 145 мм, вагою в 32 г. Середня кількість ікринок становила 440 штук в одному грамі.

У *G. lacteus* статевий диформізм виявляється в різних розмірах самців і самок. Самці одного віку з самцями більші від самок.

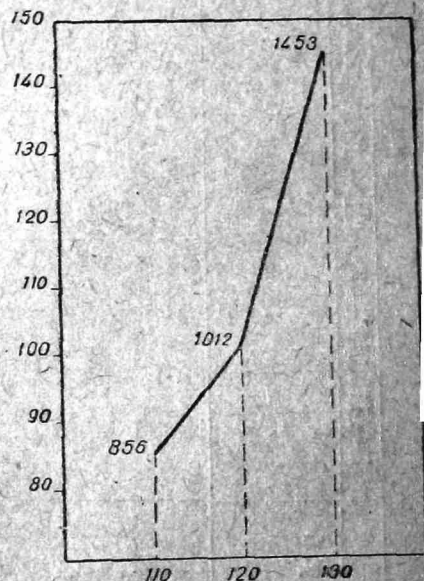
У період статевої діяльності самці чорніють, і перший спинний та другий спинний плавець відростають, збільшуючись у висоту близько 1,5 раза. Плавці також чорніють за винятком вузької крайньої смужки, що зостається світлою. Після нересту ті самці, що трапляються, дуже худнуть. У своїй праці Ворсеа зазначає, що після нересту пігмент поступово зникає, нагулюється тіло, плавці ж зберігають свої набуті розміри.

Живлення *G. lacteus*.

Щоб в'ясувати склад їжі, матеріали збиралися протягом травня, червня, липня, серпня й вересня. Всього досліджено 281 шлунок. Увесь досліджений матеріал поділено на групи з різницею довжини в 10 мм. Добуті дані під час дослідження вмісту шлунків зведені в таблиці 33. (Див. табл. 33 і гр. 9).

З наведеної таблиці і графіка видно, що найулюбленіша їжа *G. lacteus* — це молюски, які становлять 61,17% всієї їжі. З цього числа 59,7% становлять *Syndesmia ovata*. Дальший компонент їжі, що трапляється також часто — *Nereis*, який становить 19,73%; далі йдуть ракоподібні; вони становлять 13,1%, і решта їжі — 6,28%. У складі їжі трапляються також рибні рештки, але порівняно з молюсками не дуже часто.

З усіх 281 досліджених на склад їжі шлунків тільки 5 були пусті; із них 3 шлунок самців, пійманих 9 липня у другій стадії зрілості, і два

Графік № 8. Співвідношення між довжиною і плодючістю.

Таблиця 33

Розміри в мм	Кількість проб										Як часто трапляється	% загальної кількості
	101 — 110	111 — 120	121 — 130	131 — 140	141 — 150	151 — 160	161 — 170	171 — 180	181 — 190	2		
Назва Їжі	2	11	37	75	72	59	15	8	2	36	1,34	
<i>Mytilaster monterosatoi</i> Dautz	—	2	3	—	7	2	12	10	—	—	36	1,34
<i>Syndesmia ovata</i> Phil	11	63	178	415	225	575	74	25	20	1586	59,07	
<i>Corbulomya maotica</i> Mil	—	—	—	1	2	7	—	—	—	10	0,38	
<i>Cardium edule</i> var. <i>maotica</i> Mil	—	—	—	1	5	2	—	1	—	9	0,34	
<i>Trochodux palliasi</i> Lindh	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	0,04	
Креветки	—	—	1	—	2	9	—	—	—	12	0,49	
Краби	—	—	3	1	5	2	—	—	—	11	0,45	
<i>Idotea tricuspidata</i> Desm	—	2	8	56	44	11	11	—	—	238	8,64	
Gammaridae	—	—	5	9	63	15	—	—	—	92	3,43	
<i>Nereis</i> sp.	6	33	72	131	126	117	24	18	2	529	19,73	
<i>Zostera nana</i>	—	2	10	18	13	12	8	—	—	63	2,34	
Ікра бичків	—	4	—	42	24	—	—	—	—	70	2,64	
Луска бичків	—	—	—	8	25	2	—	—	—	35	1,30	
										2691	100	

шлунки самиць, пійманих 10 серпня, також у другій стадії зрілості. Таке незначне число порожніх шлунків можна пояснити тим, що живлення досліджених шлунків вміщували нематод, кількість яких досягала 25 штук в одному шлунку.

Закінчуючи, висловлюю подяку студентам ХДУ А. С. Будніченкові і Т. П. Столяренко за допомогу в збиранні матеріалу.

Із викладеного вище випливають такі основні висновки:

1. Представники род. *Gobiidae* становлять 18,2% всього складу іхтіофауни лиману. З них *Gobius lacteus*, *Gobius melanostomus* и *G. batrachoperhalus* є важливі об'єкти промислу.

2. В уловах кількість самців перевищує кількість самиць. Серед *G. melanostomus* самці становлять 63,7%, самиці — 32,7%; серед *G. lacteus* самці становлять 58,7%, самиці — 41,3%.

3. Своім розміром самці більші, ніж самиці.

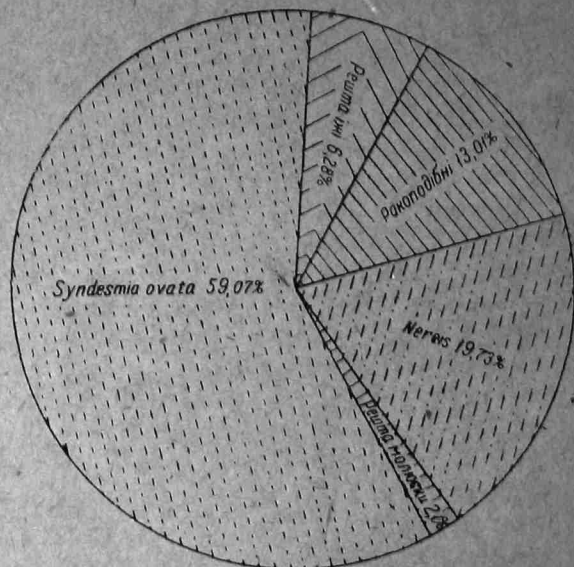
Серед *G. melanostomus* розмір самців 3 року $191,6 \pm 1,2$, самиць 3 року — $158,07 \pm 1,07$.

Серед *G. lacteus* розмір самців 2 року $150,58 \pm 1,2$, самиць 3 року — $136,70 \pm 1,07$.

4. Нерестовий період у *G. melanostomus* розтягнений: починається у квітні і триває до кінця серпня. Найінтенсивніший нерест буває в травні і червні. У *G. lacteus* нерестовий період менш розтягнений, найінтенсивніший нерест буває в травні і в першій половині червня. Статевозрілі особини трапляються в червні.

5. Статова зрілість починається на другому році життя. Плодючість невелика. *G. melanostomus* має 1079 ікринок, *G. lacteus* — 1195 ікринок. З віком плодючість збільшується.

6. Основний об'єкт живлення бичків — молюски. В їжі *G. melanostomus* вони становлять 68,28%. Після них друге місце належить ракоподібним, які становлять 12,15%. Рештки риб, червяки тощо становлять 19,6%. З молюсків у їжі *G. melanostomus* переважають *Mytilaster monterasatoï*. У *G. lacteus* молюски становлять 80,07% всієї їжі, червяки — 19,73%, ракоподібні — 13,01%, решта їжі — 6,28%. З молюсків переважає *Syndesmia ovata*.

Графік № 9.

ЛІТЕРАТУРА.

- Borcea I.* Revision systématique et distribution géographique des Gobiidae de la mer Noire et particulièrement des eaux roumaines. Annales scientifiques de l'université de Jassy T. XIX, 1934.
- Белінг Д.* Вивчення іхтіофауни України в зв'язку з потребами народного господарства. Зап. Київ. Вет. Зоотех. інст., III, 1925.
- Водяницький В.* К вопросу о происхождении фауны рыб Черного моря. Работы Новороссийской биологической станции. Вып. 4, 1936.
- Гудимович П. К.* Лов бычков бурилами в водах Днепровско-Бугского лимана. Тр. Вугчанпос II, 1927.
- Зубович П.* К вопросу о черноморских бычках. 1. *Mesogobius gymnatrachelus otschakovinus* sbsp. n.

- Зубович П. Тр. Вугчанпос 1, 1925. Заметки о бычках, Бюллетень Вугчанпос № 17 — 18, 1926.
- Ильин Б. С. Бычки северо-западного района Черноморского бассейна. Определитель бычков (Fam. Gobiidae) Азовского и Черного морей. Труды Азовско-Черноморской научно-промысловой экспедиции, в II, 1927.
- Ильин Б. С. Труды Госуд. Ихтиол. Опытной станции, г. Херсон, т. III, в. 1, 1927.
- Кесслер К. Рыбы, водящиеся и встречающиеся в Арало-Каспийско-Понтийской ихтиологической области. 1877.
- Родионова Т. В. Поширення бичка. *Protorehnius marmoratus* Pall. в басейні р. Дона. Праці Н.-Д. Зоолого-біологічного інституту. 1936 р.
- Родионова Т. В. До іхтіофауни Утлюкського лиману. Учені записки ХДУ, книга 6—7, 1936 р.

РЕЗЮМЕ

В Утлюкском лимане обитают восемь видов сем. Gobiidae: *Gobius batrachocephalus* Pallas, *Gobius lacteus* Nordm, *Gobius melanostomus* Pallas, *Gobius cephalargus moratus* Pallas, *Gobius ophiocephalus* Pallas, *Pomatoschistus microps* Kröyer.

Из них три вида: *G. batrachocephalus*, *G. lacteus* и *G. melanostomus* являются главными промысловыми видами для района исследований.

G. batrachocephalus заходит в лиман из Сиваша в марте, когда происходит его нерест в водах лимана, в остальное время он встречается в небольшом количестве.

Изучение биологии *G. melanostomus* и *G. lacteus* проведено автором в течение апреля, мая, июня, июля, августа и половины сентября 1935 года.

G. melanostomus является видом преобладающим в районе. В уловах самцы составляют 63,7%, самки — 37,2%. По размеру тела самцы больше самок, что видно из таблиц 3 и 4. Нерестовый период у этого бычка сильно растянут, половозрелые особи встречаются с апреля по сентябрь.

Наиболее интенсивный нерест происходит в мае и июне (см. табл. 10, гр. 1 и 2).

Половозрелость наступает на втором году жизни. Средняя абсолютная плодовитость исчислена в 1079 икринок.

Между длиной, возрастом и плодовитостью существует прямая зависимость (см. табл. 16 и 18, гр. 4). Основным объектом питания являются моллюски, занимающие 68,28% во всем составе пищи, ракообразные — 12,15%; остальная пища — рыбы, черви и пр. — 19,6% (см. табл. 19).

G. lacteus. Самцы в уловах также преобладают, составляя 58,7%, самки — 41,3% всего количества.

Размеры самок меньше размеров самцов того же возраста (см. табл. 22 и 23). Период нереста менее растянут, чем у *G. melanostomus*. Половозрелые особи были находимы во второй половине июля, позже этого срока не встречались. Наиболее интенсивный нерест происходит в мае и июне (см. табл. 29, гр. 6 и 7).

Половозрелость наступает на втором году жизни. Плодовитость исчислена в 1195 икринок. С возрастанием длины плодовитость увеличивается (см. табл. 31, гр. 8).

Основным ингредиентом пищи *G. lacteus* являются моллюски, составляя 80,07% всей пищи, черви — 19,73%, ракообразные — 13,01%, остальная пища — 6,28% (см. табл. 33).

SUR LA BIOLOGIE DES GOBIIDÉS DU LIMAN D'OUTLUK

Docteur T. RODIONOWA

Institut Zoo-Biologique de l'Université de l'État de Kharkow, Section d'Ecologie et Lieu
defend d'Asowo - Siwasch

RESUMÉ

Dans le liman d'Outluk habitent huit espèces de la famille Gobiidae: *Gobius batrachocephalus* Nordm, *Gobius melanostomus* Pallas, *Gobius cephalargus* Pallas, *Gobius lacteus* Nordm, *Bentophilus stellatus* Sauv., *Proterorinhus marmoratus* Pallas, *Gobius ophiocephalus* Pallas, *Pomatoschistus microps* Kröyer. Entre elles trois espèces: *Gobius batrachocephalus*, *Gobius melanostomus*, *Gobius lacteus* sont les espèces principales de la pêche de ces régions étudiés.

G. batrachocephalus entre dans le liman du Sivasch au mois de mars à l'époque de sa ponte dans les eaux du liman, le reste du temps cette espèce ne se rencontre qu'en petite quantité.

L'étude de la biologie des *G. melanostomus* et *G. lacteus* a été faite durant Avril, Mai, Juin, Juillet, Août et la moitié de Septembre 1935. C'est l'espèce *G. melanostomus*, qui domine dans la région en question. Nous avons récolté mâles 13,7%, femelles 37,2% du total. La dimension des mâles est plus grande que celles des femelles. La période de ponte est très prolongée: d'après nos observations les mâles mélaniques et les femelles prêtes à frayer se rencontrent depuis Avril jusqu'au mois de Septembre. Époque de la maturité sexuelle et de la ponte à un an passé en Mai et Juin. Fécondité moyenne de 1079 oeufs.

Il existe un rapport direct entre la longueur, l'âge et la fécondité.

Cette espèce se nourrit surtout de mollusques 68,28% du total, crustacés 12,15% de poissons, vers, etc. 19,5%

Gobius lacteus. De même pour l'espèce *G. lacteus* ce sont les mâles, qui dominent: mâles 58,7%, femelles 41,3% du total. La dimension des femelles est moindre que celle des mâles du même âge. La période de ponte moins prolongée, que chez *G. melanostomus*.

Nous avons récolté, les mâles mélaniques et les femelles prêtes à frayer dans la seconde moitié de Juillet, plus-tard on ne les a pas rencontrés. Sa ponte la plus intense a lieu au Mai et Juin. Sa maturation sexuelle à un an passé. Sa fécondité est de 1195 oeufs; elle augmente avec la longueur. La nourriture principale pour *G. lacteus* sont mollusques 80,07% du total, vers 19,73%, crustacés 13,01%, le reste 6,28%.